

1 Iyun - Usaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günüdür

Uşaq hüquqlarının müdafiəsi müasir dövrün prioritetlərindəndir

Dünyanın hər yerində uşaqlara qayğı və onların qorunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Hər bir ölkə uşaqları korumağı, hüquqlarını müdafiə etməyi özünün əsas vezifəsi hesab edərək dövlət siyasetinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi müəyyən edir. Hər bir xalqın, dövlətin en böyük və qiyamətli sərvəti uşaqlardır. Bu müdafiənin daha möhkəm olması üçün müxtəlif beynəlxalq təşkilatlar yaradılır, qlobal səviyyəli əməkdaşlıq qəbul olunaraq imzalanır, forumlar, tədbirlər həyata keçirilir. Bu məqsədlə də 1950-ci il 1 iyun tarixi Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü kimi BMT Baş Assambleyası tərəfinən qeyd olunmağa başlanılıb. BMT uşaqların hüquqlarını, həyat və sağlamlıqlarını öz fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərinə bərabər baxmağı tələb etmişdir. Dünyanın bir çox ölkələrində oldub, kimi Azərbaycanda da bu gün böyük təntənə ilə yüksək səviyyədə qeyd edilir. Hazırda respublikada iki milyon altı yüz mindən çox uşaq var, bu ölkə əhalisinin 4-də 1-dən bir qədərdir.

Gənc nəslin vətənpərvərlik, tarihimizə, milli köklərə bağlılıq, böyükələrə yüksək ehtiram və mənəvi zənginlik duyğuları ilə təribyə olunması, onların şəxsiyyət və vətəndaş kimi formallaşması üçün ailədə, dövlət də məsuliyyət daşıyır. Uşağı sağlam, cəmiyyətə faydalı vətəndaş kimi böyütmək çətin və məsuliyyətlidir. Buna görə də Azərbaycanda uşaq məsələlərinə dövlət tərəfindən həmişə diqqət yetirilir. Əsası ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş, bu gün isə möhtərem Prezidentimiz İlham Əliyevin uğurla davam etdiridiyi dövlət uşaq siyasəti milli strategiyaya çevrilib. Azərbaycan Respublikasının dövlət uşaq siyasətinin başlıca prinsipləri uşaqların keyfiyyətli təhsil və yüksək standartlara cavab verən tibbi xidmətlərlə təmin edilməsi, həterəfli qayğı ilə əhatə olunması, yüksək mənəvi və sosial mühitdə böyüüməsi üçün zəruri şəraitin yaradılması, şəxsiyyət və layiqli vətəndaş kimi formalşmasıdır. Azərbaycanda həmişə uşaqlara məhəbbətlə yanaşılır, onların sağlam və gümrəh, eyni zamanda, savadlı və vətənpərvər böyüümələri üçün hər cür şərait yaradılır.

Ulu ondər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə ölkəmizin qoşulduğu ilk beynəlxalq sənədlərdən biri "Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiya"dır. Respublikamız "Ölkələrarası övladlılığı götürmə ilə bağlı uşaqların müdafiəsi və əməkdaşlıq haqqında", "Uşaqların kənd təsərrüfatında işə buraxılmasının minimum yaşı haqqında", "Uşaq əməyinin ən pis formalarının qadağan edilməsinə və onların aradan qaldırılması üçün təcili tədbirlərə dair" və digər Konvensiyalara qoşulmuşdur. Dövlət tərəfindən ratifikasiya edilmiş Konvensiyalara əsasən daxili qanunvericilikdə mühüm islahatlar aparılmışdır.

Cəmiyyətin həssas və kövək zümrəsi olan uşaqlara yüksək qayıçı və nəvazışlı yanaşma bir daha göstərir ki, Azerbaycanda uşaq məsələlərinə dövlət tərəfindən hemişə diqqət yetirilir. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev dəfələrlə öz çıxışlarında qeyd edir ki, "ələ etməliyik ki, bütün uşaqlar savadlı, bilikli olsunlar, gələcəkdə özləri üçün gözəl həyat qura bilsinlər, dövlətimiz üçün dəyərli vətəndaşlar olsunlar". Bu ideya öz real həllini həyatda tapır. Belə ki, son illər ərzində rayonlarda və bölgələrdə üç mindenən çox orta məktəb, altı yüzden çox xəstəxana, tibb məntəqələri, olimpiya və onlarla gənclər

Müvafiq sahələrdə görülmüş işlər sırasında ilk olaraq qanunvericiliğin bazasının yaradılması və təkmilləşdirilməsi çox vacibdir. Həmin qanunların gebul edilməsi vəri də

uşaqların qidalanma, nəzarət, təhlükəsizlik, zoraklığa məruz qalma və digər məsələlərlə bağlı monitoringi aparılmışdır. Monitoringin nəticəsində hazırlanmış tövsiyələr əsasında təlim-təbiyə müəssisələrində şərait standartlara uyğunlaşdırılmış, mütəxəssislər üçün yeni təlimlər keçirilmişdir. Uşaq hüquqlarının həyata keçirilməsinə dair elektron məlumat bankı yaradılmışdır, artıq məlumatlar daxil edilir. Bunun nəticəsində isə uşaq problemlərinin dəqiq statistikası müəyyənləşərək, həmin sahədə daha effektiv preventiv tədbirlərin həyata keçirilməsinə səbəb olacaq. Eyni zamanda, erkən nikah hallarının və uşaq əməyinin qarşısının alınması üçün maarifləndirmənin gücləndirilməsi, valideyn himayəsindən məhrum uşaqların internat və uşaq evlərini tərk etdiykdən sonra onların məşğulluğunun təmin edilməsi, eləcə də, müxtəlif peşələrin öyrədilməsi, məişət zoraklığının və insan alverinin qurbanı olmuş uşaqların sosial reabilitasiyası və cəmiyyətə integrasiyası istiqamətində tədbirlər keçirilir.

Azərbaycan uşaqları bu gün dövlətin və cəmiyyətin hərətəfli qayğısı ilə əhatə olunsa da, təəssüf ki, torpaqlarımızın işğalı nəticəsində uşaqlar doğma ev-eşiklərdən didərgin düşmüş, azad, sərbəst yaşamaq hüquqları pozulmuşdur. Azərbaycan uşaqlarının hüquqlarını pozmuş, onları öz doğma yurd-yuvasından didərgin salmış təcavüzkar Ermənistən Respublikası hələ də beynəlxalq hüququn tələbləri ile hesablaşmayaraq işğal etdiyi əraziləri azad etmək istəmir. Bu hərbi münaqişə zamanı yüz doxsan üç uşaq qətlə yetirilmiş, yaralanan uşaqların sayı isə yüzlərdir. Əfsuslar olsun ki, 1994-cü ildə atəşkəs rejiminin elan olunmasına baxmayaraq, ermənilərin Azərbaycanda uşaqları qətle yetirilməsi faktları qeydə alınmaqdə davam edir. Ədalətsiz, ikili standartların əsiri olan dünyada körpələrin fəryadının eşidən, onların səsinə səs verən yoxdur. Ümid etmək istərdik ki, Azərbaycanın bu

mək istərdik ki, Azərbaycanın bu qəçqin-köçkün balaları yaxın, ləp yaxın vaxtlarda özlərinin bu gözəl bayramlarını doğma yurdlarında qeyd edəcəklər. Buna dünyanın bütün uşaqları kimi onların da haqqı var! Və bu arzunun gerçek olması üçün ölkə başçısı cənab İlham Əliyev çox mühüm addımlar atır. Azərbaycanın Birinci vitse-

prezidenti kimi xanım Mehriban Əliyevanın elə ilk keçirdiyi müşavirə də müvəqqəti məskunlaşmış qəçqin və məcburi köçkün ailələrinin mənzillə təmin edilməsinə həsr olunmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Işğaldan azad edilmiş Cəbrayıł rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndinin bərpası ilə bağlı tədbirlər haqqında” imzaladığı Sərəncam hər birimizdə, xüsusilə, evlərindən, ata - baba yurdlarından didərgin düşmüş vətəndaşlarımda böyük inam yaratmışdır.

Komitəyə entiyəci oları, zoraklıqlıqdan əziyyət çekmiş uşaqlarla mütəmadi işlərin aparılması olduqca vacib məsələdir. Hazırda bütün yerli icra hakimiyyətlərində müvafiq yerli icra orqanlarının nümayəndələrindən ibarət Gender zorakılığı və uşaqlara qarşı zorakılıq üzrə monitorinq qrupları yaradılmışdır. Monitorinq qrupları eyni zamanda, profilaktiki işlər teşkil edir, zərər-çekmiş uşaqlara lazımi psixoloji və hüquqi yardımçılar göstərirler. Komitənin regionlarda fəaliyyət göstərən Uşaq və Ailelərə Dəstək Mərkəzləri risk qrupuna aid olan ailə, qadın və uşaqlara dəstək göstərir, vətəndaşların müraciəti əsasında onları müxtəlif xidmətlərə yönəldirlər. 2018-ci il ərzində mərkəzlərin fəaliyyətindən iyirmi mindən çox (20 748) vətəndaş bəhrelənmişdir. Buna görə də mərkəzlerin fəaliyyətini təkmilləşdirmək məqsədilə əməkdaşların peşəkarlığının artırılması ilə yanaşı, maddi-texniki bazası da intensiv şəkildə möhkəmləndirilir. 2018-ci ildə daha bir Mərkəzin Zaqataladakı yeni binasının açılışı olmuşdur. Bu il növbəti investisiya layihəsi çərçivəsində Goranboydakı Mərkəzin yenidən inşası nəzərdə tutulur.

Ölkədə vahid dövlət uşaq siyasetini həyata keçirən dövlət qurumu kimi, Komitemiz mütəmadi olaraq, müxtəlif layihələr həyata keçirir. Uşaqların öz hüquqlarını bilməsi, ictimai həyatda iştirakçılığının artırılması da aktual məsələlərdəndir. Bu baxımdan, həmin proseslərdə Heydər Əliyev Fondu və BMT-nin Uşaq Fondunun dəstəyi ilə keçirilən Ümumrespublika Uşaq forumlarının xüsusi rolu vardır. Hər iki ildən bir keçirilən Uşaq forumlarında uşaqlar sərbəst şəkildə mühüm problemlərə münasibətlərini bildirir, öz həmyaşlılarının problemlərini ictimailəşdirirlər. Onların ireli sürdükləri təklif və məsələləri dövlət memurları və parlament dan həyatımızın vacib, ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilməsi nəticəsində uşaqların zərərlə informasiyalardan qorunmasıdır. Onlar kompüter yeniliklərini - sosial şəbəkələri, onlayn oyunları, müxtəlif programları sürətlə mənimsəyir. Bu çox normaldır, cünki inkişaf edir, daha yeni və son texnologiyalardan istifadə etməyi öyrənir. Nəzərealsaq ki, bu gün internet xeyirli məlumatlarla bərabər, birra müxtəlif ziyanlı informasiyaya da mövcuddur. Uşaqların internet təhlükəsizliyinin təmin olunması duqca önemli məsələdir. Bu məsələ zuda həm valideynlər, həm uşaqlar düzgün istiqamətləndirməlidir. Uşaglar valideynlərin də

A photograph showing a young boy standing in front of a woman. The boy is wearing a grey sweatshirt with "LITTLE REBEL" printed on it and green pants. He is looking towards the camera. A woman in a white shirt is standing behind him, partially visible. They seem to be in an indoor setting, possibly a classroom or office.

880 uşaq iştirak etmiştir. Uşaqların sağlam ve firavan də böyümesi, inkişaf etməsi və yetkin deyil, bütövlükde bəşər qarşısında dayanan müsələddir. Biz bir sıra ölkələri üçün dövlət orqanları, elecə nüvənlərlə təşkilatlarla tərəfdarlığını daşıyır. Bu təşkilatlarla işbirliyi, tətbiq olunmuş tədbirlər və əməkdaşlığı təsdiq etmək, əməkdaşlığın tətbiq olunduğu və tətbiq olunması planlaşdırıldığı məsələlərdən ibarətdir.

BMT-nin Uşaq Hüquqları Komitesinin tövsiyələrinə əsasən, Dövlət Komitəsinin təşəbbüsü ilə "Uşaqların internet təhlükəsizliyi" layihəsi çərçivəsində "Valideyn-internet təhlükəsizliyi və nezarət" programı (kidsafe) yaradılmışdır. Program təminatı uşaqların internet məkanında müdafiəsinə, valideynlərin uşaqların daxil olduğu elektron səhifələri və sorğuların haqqında məlumatlandırılmasına xidmət edir. www.kidsafe.az programında daxili 10000-dən çox pornoqrafik, ekstremik amillər, zorakılıq, spam-virus xarakterli və s. filtrləmə məlumat bazası ilə təmərində formada qoruyucu funksiyası ilə təmin olunmuşdur. Eləcə də istifadəçi tərefindən spesifik filtrləmə funksiyası da əlavə olunmuşdur. Programda uşaqın istifadəsi zamanı keylogger sistemi işə düşərək istifadə etdiyi veb-saytlar, programlar və sözlər kimi istenilən məlumatlar qeyd edilərək valideynə ötürülür. Bu cür qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi prosesi növbəti il-

ci kampanyalar keçirili. Gün cəmiyyəti narahat edən şələrdən biri də informasiya təcərüyalarının imkanlarının sıxlığı, internetin sərhəd tanımışlığının vacib, ayrılmaz bir hissəsinə çevrilməsi nəticəsində uşaqların zərərli informasiyanın qorunmasıdır. Onlar da

Uşaq hüquqlarının müdafiəsi, onların normal inkişafına ve sağlamlığına mənfi təsir göstərən hallardan və narkomaniya kimi zərərlərdən qorunması məqsədilə məktəblərdə yuxarı sinif şagirdlərinin, xüsusən də həssas təbəqədən olan uşaqların iştirakı ilə Komite tərəfindən maarifləndirmə kampaniyası keçirilmişdir. Bu kampaniyalar çərçivəsində Təhsil, Səhiyyə, Ədliyyə nazirlikləri, Dini Qurumlar-

yaları, rayon Polis idarələrinin yetkinlik yaşına çatmayanlarla işləyən inspektorları, rayon Vətəndaş Vəziyyətləri Aktlarının Dövlət Qeydiyyatı idarələrinin, müvafiq QHT-lərin nümayəndələri, o cümlədən məktəblərin nəzdində Valideyn-müllim Assosiasiyası rəhbərləri, məktəb psixoloqları da cəlb olunmaqla müvafiq tədbirlər keçirilmişdir.

Eyni zamanda, dövlət tərəfin-dən yaranmış bütün imkanlarla ya-naşı, bu gün ailələrin üzərinə də böyük məsuliyyət düşür. Birinci vit-se-prezident Mehriban xanım Əli-yevanın sözləri ile desək, "Ən mü-asir internat məktəb və ən yaxşı uşaq evi ailəni əvəz edə bilməz", buna görə də, ailələrimiz çox möhkəm, milli, mənəvi dayaqlar əsa-sında qurulmalı, hər bir üzvü isə bir-biri və cəmiyyət qarşısında öz məsuliyyətini dərk etməlidir. İlk növbədə ailədə valideyn məsuliyyətinin artırılması en önemli məsə-lərdən biridir. Təcrübə göstərir ki, ailələrin dağılmasında əsas səbəb-lərdən biri valideynlərin vaxtı ilə öz övladlarını düzgün tərbiyə etmə-məsidir. Ailəyə ciddi münasibət ol-malıdır. Lakin biz bəzən görürük ki, sosial və mənəvi məsuliyyət hissi aşağı olan insanlar ailə qurur. Və bu da bir çox hallarda boşanma ilə nəticələnir. Hazırda beynəlxalq teşkilatların uşaq məsələleri üzrə qurumlarında, bir sıra ölkələrdə müsbət valideynlik təcrübəsinin yaradılması məsələsi çox aktualdır. Müasir dövrə informasiya çoxluğu və qlobal proseslər valideyn - övlad münasibətlərinə yeni

tendensiyalar getirir. Bize olan müraciətlərdə də görürük ki, valideynlərin övladları ilə ünsiyyətində, xüsusilə də uşağın keçid yaş dövrlərində bir sıra çətinliklər yaranır ki, bu da ağır fəsadlara səbəb olur. Eyni zamanda, əlliyyi olan uşaqlarla da münasibətin qurulmasında valideynlər problemlərlə üzləşir. Buna görə də belə bir xidmətin göstərilməsinə ehtiyac vardır. Komitənin Uşaq və Ailələrə Dəstək mərkəzlərində mütəxəssislər tərefindən valideylərə belə bir xidmət göstərilir və bu sahədə müsbət nəticələrimiz var. Lakin belə bir xidmətin ölkə üzrə göstərilməsi daha məqsədəmüvafiq olardı.

Uşaqların sağlam ve xoşbəxt büyüməsi həmişə aktual olmuşdur, lakin müasir dövrdə, xüsusilə də hərbi münaqışlər, kataklizmlər, terrorizm və zorakı ekstremitəzmin fonunda bu məsələ özünü daha qabarlıq şəkildə göstərir. Əlbəttə, uşaq hüquqlarının müdafiəsi yalnız bir dövlətin deyil, beynəlxalq birliyin, vətəndaş cəmiyyətlərinin, həmcinin siyasi və sosial qüvvələrin birləşdirilmiş səyləri nticəsində mümkündür. Əgər ailə dövlətin kiçik modelidirsə, uşaqlar isə ailənin özəyi idir. Onların hüquqlarının təmin edilməsi həm valideynlərin, həm dövlətin, həm də cəmiyyətin qarşısında duran əsas məqsəddir. Sonda bir daha qeyd etmek istərdik ki, Azərbaycanda həyata keçirilən Dövlət proqramları, layihələr, tədbirlər uşaqların müdafiəsi sahəsinə uğurlu töhfələr verəcək və bu istiqamətdə fəaliyyət daha da güclənəcəkdir. Qarşıya qoyulan vəzifələrə nail olmaq üçün isə hər biri miz səylerimizi gücləndirməli və birləşdirməliyik.

**Hicran HÜSEYNOVA,
Azərbaycan Respublikasının Ailə,
Qadın və Uşaq Problemləri üzrə
Dövlət Komitəsinin sədri,
sivasi elmlər doktoru, professor.**